

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 9 (Aralık/December 2022), s. 632-639.

Geliş Tarihi-Received: 22.11.2022

Kabul Tarihi-Accepted: 22.12.2022

Araştırma Makalesi-Research Article

ISSN: 2687-5675

DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1208710

Kahramanın Nostaljisi: Maaday Kara ve Odysseia Destanlarının Nostalji Bağlamında Mukayesesi

*Nostalgia of the Hero: A Comparison of Maaday Kara and Odysseia Epic in the
Context of Nostalgia*

Harun AKÇAM*

Öz

Nostalji kelimesi, sözlüklerde “geri dönüş acısı” anlamına gelen ve bir şekilde yurtlarından uzaklaşan veya uzaklaştırılan kişilerin yurtlarını ve oraya ait olan her şeyi özlemeleri neticesinde yaşadıkları psikolojik bir rahatsızlığa verilen isim olarak psikiyatri tarihinde yer edinmiş bir kavramdır. Nostalji çalışmaları, “geçmişe duyulan hasret” veya “geçmişte yaşama” olarak sosyal bilimlere ait pek çok disiplinde değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın konusu, nostalji kelimesinin Yunanca sözlük anlamı olan nostos “dönüş” ve algos “acı çekmek” kelimelerinden türetilmiş ve “yurt özlemi, sıla özlemi, vatan hasreti” anlamında kullanılan nostalji kavramının Odysseia ve Maaday Kara Destanlarındaki tezahürünün karşılaştırılması olacaktır.

Çalışmada yurt özlemi bağlamında iki destan değerlendirilecektir. Savaşmak için kendi yurdundan uzaklaşan Odiseyus ve yurdundan daha çocukken ayrılmak zorunda kalan Köğüdey Mergen’in nostaljik kaygıları değerlendirilecektir. Her iki kahraman da destanlarında toplumsal yapılar çerçevesinde ideal kahraman tipindedir. Ancak bu ideal kahraman tipinin dışında kahramanların bireysel özellikleri de görülmektedir. Vatan hasreti çeken kahramanlar bir şekilde yurtlarından uzaklaştıktan sonra nostaljik histerilere kapılmaktadırlar. Sürgün hayatı uzadıkça da bu nostaljik histeri durumu daha da artmaktadır.

Toplumsal idealin temelini oluşturan kahraman kavramı, 17. yüzyılda teşhisi koyulmuş olan psikiyatrik bir rahatsızlık olarak kabul görmüş nostalji bağlamında incelenecektir. Ayrıca kültürler arası bir karşılaştırma olarak da iki kültüre ait destanlarda yurt hasreti ve bu hasret neticesinde kahramanların mücadeleleri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Destan, nostalji, yurtsama, mücadele, kahramanın geri dönüşü.

Abstract

The word nostalgia, which means “pain of return” in dictionaries, is a concept that has taken its place in the history of psychiatry as the name given to a psychological disorder experienced by people who have moved away or been removed from their homeland, as a result of missing their homeland and everything that belongs there. Nostalgia studies have been evaluated in many disciplines of social sciences as “nostalgia for the past” or “living in the past”. The subject of this study will be the comparison of the manifestation of the concept of nostalgia, which is derived from the Greek dictionary meaning of nostalgia, nostos “return”

and algos “suffering” and used in the sense of “longing for homeland, homesickness” in Odyssey and Maaday Kara Epics.

In the study, two epics will be evaluated in the context of homesickness. The nostalgic concerns of Odysseus, who left his homeland to fight, and Kögüdey Mergen, who had to leave his homeland as a child, will be evaluated. Both heroes are in the ideal hero type within the framework of social structures in their epics. However, apart from this ideal hero type, the individual characteristics of the heroes are also seen. However, apart from this ideal hero type, the individual characteristics of the heroes are also seen. Longing for their homeland, heroes fall into nostalgic hysteria after they somehow get away from their homeland. This nostalgic hysteria situation increases as the exile life gets longer.

The concept of hero, which forms the basis of the social ideal, will be examined in the context of nostalgia, which was recognized as a psychiatric disorder diagnosed in the 17th century. In addition, as a cross-cultural comparison, the longing for the country in the epics of the two cultures and the struggles of the heroes as a result of this longing will be discussed.

Key Words: Epic, nostalgia, homesickness, struggle, hero’s return.

Giriş

Nostalji kelimesi zihinlerde ilk etapta geçmişe duyulan hasret ile ilişkilendirilen bir çağrışım uyandırmaktadır. Kelimenin günümüzdeki kullanım alanına bakıldığında anlam dairesi bu çağrışıma uygundur. “Nostaljik eserler”, “nostaljik mobilyalar”, “nostalji giyimi” vs. gibi kullanımlar günümüzde kelimenin anlam ekseninin geçmiş olan ile ilişkisini vurgulamaktadır. Ancak kelimenin Yunanca aslındaki gelişimi ve Türkçe sözlüklerdeki ilk anlamı bu kullanımlardan uzaktır. Nostalji eski Yunanca olan birleşik bir kelimedir. Yunancadaki “nostos (dönüş) ve algos (acı, eziyet) kelimelerinden” (Cassin, 2018, s. 16) oluşmuş nostalji kelimesi, geri dönmek için çekilen ıstırap, acı, keder şeklinde anlamlandırılabilir. Nostalji Eski Yunanca iki kelimenin birleşmesinden meydana gelmesine rağmen “Yunanca bir kelime değildir” (Cassin, 2018, s. 17). Svetlana Boym’un (2019, s. 25-27) aktardığına göre kelime, İsviçreli bir doktor olan Johannes Hofer’in tıp literatürüne kazandırdığı bir kelimedir. Psikiyatrik ve patolojik bir vakıya olan nostalji hastalığının ilk teşhisi yurdunu özleyen kişilere koyulmuştur: yurtdışında okuyan öğrenciler, evlerinden uzakta çalışmakta olan hizmetkârlar ve paralı askerlik yapan İsviçreli askerler bu hastalıktan mustarip olan kişilerdir. Kelimenin ortaya çıkışının “Jean-Jacques Harder isimli bir doktor tarafından tam olarak 1678’de, 14. Louis’in taraftarı olan masraflı paralı askerlerinin mustarip olduğu sıla özlemine -Heimweh- açıklamak için icat edilmiş bir kelime” (Cassin, 2018, s. 17) olduğu da belirtilmiştir. Bu açıklamalara bakıldığında nostalji ilk defa Fransız ordusundaki İsviçreli paralı askerlerin yurt özlemi çekmeleri neticesinde duydukları acı için kullanılmış ve daha sonra ise anlam dairesi genişleyerek yurdundan uzakta yaşayan kişileri de kapsar halde kullanılmaya başlanmıştır. Türkçe sözlüklerde ise kelime, “1. Yurt özlemi, yurtsama, daüssıla 2. Geçmiş bir zamana duyulan aşırı özlem” (TDK, 1998, s. 1660) olarak açıklanmıştır. Günümüzde ise yine geçmiş olanla ilintili olarak geçmiş zamana duyulan hasret olarak kullanılmaktadır.

Nostalji, kavramın ortaya çıktığı dönemden itibaren uzun bir süre boyunca hastalık olarak değerlendirilmiştir. “17. ve 18. yüzyıllarda daha çok sılaya duyulan özlem ile ilişkili bir duygusal işlev bozukluğu olarak kabul gören nostaljiye 19. yüzyılda bir melankoli ya da depresyon türü olarak bakılır. Kendisini umutsuzluk, melankoli, ağlama nöbetleri, anoreksiya ve değersizlik duygusu gibi semptomlarla ele veren nostalji hastalığının intiharla sonuçlanması dönemin doktorları için şaşırtıcı değildir. 19. yüzyıl sonunda ise melankolinin bir alt türü olarak tanımlanan nostalji artık ayrı bir duygulanım bozukluğu olarak görülmez” (Özdemir, 2020, s. 9). Nostalji hastalığının tetikleyici unsurları olduğu tespit edilmiştir. Cassin’in (2018, s. 17) aktardığına göre, İsviçreli

askerler ne zaman bir çoban ezgisi, Alp şarkıları duysalar vatanlarını yeniden görme isteği ile ağlıyorlar, firar ediyorlar ya da ölüyorlardı. Yurdundan uzaklaşmış olan bir kişiye yurdunu hatırlatan her şey bir tetikleyici olarak bu hastalığı açığa çıkarabiliyordu. Söz gelimi bir ezginin mırıldanmasından doğup büyüdüğü yere ait bir tat dahi askerleri nostaljik sanrılara götürebiliyordu.

Bir hastalık olduğu sürece tedavisinin tespiti ve geliştirilmesi çalışmaları başlar. Askeri birliklerin nostaljik zaafı düşmemesi için birtakım tedaviler de ortaya çıkmıştır. Boym'un (2009, s. 27) aktardığına göre sülükler, merhemler, afyon gibi uyuşturucular bu hastalığın tedavisinde kullanılmaktaydı. Hastalığın ortaya için de tabii olarak tetikleyicilerin askerler arasında kullanılması da yasaklanmaktaydı. 17, 18 ve 19. yüzyıllarda özellikler paralı askerler ve yurdunu terk etmek zorunda kalan kişiler arasında yoğun şekilde görülen ve sonuçları ölüme kadar gidebilen nostalji, bir dönem sonra *seyrelmiş* biçimde yalnızca hasret çekme olarak halen daha toplum hafızasında yer tutmaktadır. Nostalji hastalığının *normalleşmesi* ise 20. yüzyıla tekabül etmektedir. "20. yüzyıla birlikte nostalji, tüm dünyada varlığını iyiden iyiye hissettiren romantizm akımının da etkisiyle bir hastalık olmaktan ziyade, her insanın geçmişe, çocukluğuna, kısacası dününe duyduğu özlemi ifade eden bir terime dönüşmüştür" (Başaran, 2021: 638). Nostaljinin bir hastalıktan geçmişe duyulan özlem olarak dönüşmesinde romantik milliyetçiliğin de etkisi vardır. Aydınlanmanın karşısına konumlanmış olan romantizm akımı için nostalji bir metafor olarak sıklıkla kullanılmıştır. Hatta Boym'un (2009, s. 37) belirttiği üzere sıla özlemi romantik milliyetçiliğin başlıca mecazı haline gelmiştir. Daha sonraki dönemlerde ise nostalji giderek psikiyatrik bir rahatsızlıktan uzaklaşmıştır. Günümüzde ise yukarıda belirttiğimiz gibi popüler bir kavram olarak geçmişte yaşanmış olan hatıralara veya nesnelere duyulan aşırı özlem halini almıştır. Bu çalışmada geçmişe duyulan özlem ile ilişkili olarak ancak romantik milliyetçilikte bir metafor olarak yerini almış olan sıla hasreti, vatana duyulan özlem anlamındaki nostalji kavramı üç farklı kültüre ait destanlar üzerinden karşılaştırılacaktır.

1. Eve Giden Yol: Odysseus'in Nostaljik Kaygıları

Odysseus, Truva savaşına katılmak için Truva'ya gitmiş olan İthake kralıdır. On yıl savaştıktan sonra yurduna dönmek için yola çıkar ancak bir on yıl sürecek olan yolculuktan sonra vatanı olan İthake'ye dönebilecektir. Bu yolculuk esnasında Odysseus'in başından geçenler ve tanrıların Odysseus üzerinden birbirleriyle olan mücadeleleri destanın ana konusunu oluşturmaktadır.

Odysseus'in yolculuğunda nostaljiyi gösteren bazı sahneler vardır. Örneğin Kalypso'nun ve Kirke'nin onu alıkoymasına rağmen onun düşündükleri, standadaki *nostos* (=dönüş) algısının örneklerini oluşturmaktadır.

"İşte orada oyuk mağaralarda beni Kalypso alıkoymuştu

İstiyordu bu yüce Tanrıça ile kocası olayım.

Tıpkı onun gibi Kirke de tutmuştu beni

Aiye'deki sarayında binbir düzenle

Kocası olayım istiyordu o da

Ama hiçbiri kandıramamıştı göğsümde yüreğimi

Ana baba evinden daha sıcak olamaz hiçbir yer

El toprağının en zengin sarayında yaşasa bile

Gene uzaklarda özler durur insan baba evini" (Homer, 2008, s. 164).

Destanda işlenen temel hususlardan birisi de vatana duyulan özlemdir. Yukarıda açıklandığı gibi vatanından ayrı yaşayan İsviçreli askerlerin psikolojik temelli patolojik hastalıklara yakalanmaları gibi derin bir melankoli Odysseus'de de görülmektedir. Destanın ilerleyen bölümlerinde Lotusiyenler arasında kalan Odysseus'in arkadaşlarının orada kalmaları sonucu onun duyduğu ıstırap tekrar işlenmiştir.

“Bizimkilerden kim yediyse lotusun bal gibi yemişini
Kendinden geçti ve dönmek istemedi bir daha gemiye
Orada kalıp lotus yemekten başka bir şey düşünmediler
Akıllarını çelmişti bu yemiş unutturmuştu sılayı
Ama bakmadım gözlerinin yaşına sürükledim gemiye onları
Teknede kürekçi sıraları altına çektim vurdum zincire
Sonra buyurdum öbür sevgili yoldaşıma
Haydi dedim binin tez giden gemilere çabuk
Korktum biri lotus yer, sılayı unutuverir diye” (Homer, 2008, s. 165).

Aynı melankoli Odysseus'i kendini öldürme fikrine kadar götürür. Aiolos Adasından uzaklaşırken bir rüzgâra yakalanıp açık denizlere doğru ilerlemeleri sonucunda çok badireler atlatmış olan Odysseus, kendisini öldürmeyi düşünmüş ama yine de yurduna varabilmenin düşüncesiyle bunu yapmamıştır.

“Onlar böyle konuştu ve bu düşünce yendi onları
Çözdüler tulumu fırladı dışarı tek mil rüzgârlar
Kopan fırtına sürdü bizi açık denize
Çok uzaklara sürdü baba toprağından
Arkadaşlar çığışmaya başladı ama iş işten geçmişti
Uyandım ve düşündüm ben yüreğimde en iyi yolu
Atayım mı kendimi gemiden yok olayım mı denizde
Yoksa her şeyi sineye çekip kalayım mı yaşayanlarla
Kal gemide dedim kendi kendime kal dayan” (Homer, 2008, s. 181).

Odysseus'in en dramatik sahnelerinden birisi yine hasret ile ilişkili olarak Odysseus'in ölüler diyarında annesiyle karşılaşmasıdır. Annesi ona, onun hasretinden dolayı öldüğünü söyler.

“Senin yüzünden öldüm ben şanlı Odysseus, senin hasretinden
Senin sevgindir beni bal gibi canımdan eden
O böyle konuştu benim gönlümse bir tek şey istiyordu
Kucaklamak geçmişi göçmüş anamın ruhunu
Üç sefer atıldım üstüne ah dedim anama bir sarılısam
Üç seferinde de uçtu gitti kollarımın arasından
Üç seferinde de bir gölge gibi düş gibi
Yüreğimdiki keskin acı her seferinde büyüdü” (Homer, 2008, s. 201).

İthake'ye duyduğu hasret ve oraya varma hevesi Odysseus'in gurbetten tek çıkış yolu olacaktır. Odysseus'in yolculuğu esnasında yurdunu özlediği ve yurduna ulaşabilmek adına her türlü sorunla baş ettiği görülmektedir. Kimi zaman bu yolculukta ümitsizliğe düşse de İthake'ye duyduğu özlem ile hayata tutunmaya devam etmiştir. Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ancak konunun özünün anlaşılabilmesi için bu örnekler yeterli görülmüştür. Odysseus, öz yurdu olan İthake'ye dönebilmek için uğraşmıştır. Yolculuğunda karşısına çıkan zorlukları ise yine aynı hasret ile yenmiştir. Nostalji, ağır bir sanrı olarak tıpkı askerden firar eden İsviçreli askerler gibi Odysseus'i de sarmıştır.

2. Sürgündeki Kahraman: Kögüdey Mergen

Maaday Kara Destanı, Altay Türklerine ait bir destandır. Destanın kahramanı olan Kögüdey Mergen'in babası Maaday Kara, Kara-Kula Kağan'a yenilmiş ve halkıyla birlikte yurdundan uzaklaştırılmıştır. Savaştan önce henüz bebek olan Kögüdey Mergen babası tarafından Altay Dağı'na bırakılmıştır. Kögüdey Mergen Altay'ın sahibesi tarafından büyütülmüş ve bir süre sonra gerçek ailesini öğrenmiştir. Bunun üzerine ise hem anne babasını hem de halkını kurtarıp tekrar Altaylarda yaşamak için hem Kara-Kula Kağan hem de onun karısı olan Erlik'in kızı Abram Moos Kara-Taacı ile mücadeleye giriş.

Kөгüdey Mergen'de görülen nostalji, hatırlayamadığı veya hiç bilmediği bir yurda, ailesine ve halkına aittir. Kögüdey Mergen'in nostaljisi öncelikle anne ve babasının üzerine kurulmuştur. Maaday Kara, oğlunu Altay Dağına bırakırken ona "Bu kara dağ baban olsun yavrum, bu dört gövdeli kayın anan olsun yavrum" (Maaday Kara, 1999, s. 58) diyerek yeni vatanını ve ailesini tanıtır. Ancak daha sonra Altay'ın sahibesi olan yaşlı kadın ona gerçekleri anlatınca Kögüdey Mergen'in yolculuğu başlar. Destanın başkahramanı hiç tanımadığı ve bilmediği ana babasına ve görmediği yurduna bir hasret duyarak yola çıkar. Bu esnada yolculuk ile ilişkili olarak Kögüdey Mergen'in nostaljisi başlar.

"Beni doyuran babamın
İkiye ayrılmış sakalını sıvazlasam
Beni okşayıp seven annemin
İki gözünü bir görsem
Atım nerede bineyim
Altay'ı nerede gideyim
Gitmedi diye adım çıkacağına
Gitti diye adım çıksın
Korktu diye adım çıkacağına

Öldü diye adım çıksın" (Maaday Kara, 1999, s. 96) diyerek içinde büyüyen ıstırap ile ölümü de göze alarak yola çıkar. Odysseus, yolculuğu esnasında kaybolması neticesinde duyduğu derin ızdırap onu kendisini öldürme fikrine götürmüştür. Ancak Kögüdey Mergen'in duyduğu ızdırap, kendisini öldürmek olarak değil mücadelesi esnasında ölümü göze almak olarak ortaya çıkmıştır. Yolculuk esnasında Kara Kula Kağan ile mücadele etmek için dünyayı yedi kere dolaşan Kögüdey Mergen, ailesine kavuşmak için Kara-Kula'nın yoluna çıkardığı engelleri teker teker aşar.

Kөгüdey Mergen, Kara-Kula'nın son engeline geldiğinde onu geçmeden önce atının ve kendisinin güç toplaması için biraz dinlenir ve bu dinlenme esnasında yedi

günlük bir uykuya dalar. Uykusunda bir rüya görür. Rüyası ailesi ve yurdu ile ilgilidir. Burada nostaljik kaygıların Kögüdey Mergen'in rüyalarına da yansıdığı görülmektedir.

“Altı gün dinlendi
Yedi gün uyudu
Yedi günün sonunda
Bir rüya gördü
Babasının ak sürüsü
Beyaz duman gibi otluyor
Anası babası bu ikisi
Ak sürüsünün ortasında
Çadırdan yurdun arasında
Yaşiyor göründüler” (Maaday Kara, 1999, s. 122).

Kahraman, hiç görmediği anne ve babasını rüyada görür. Bu sahnede, Kögüdey Mergen'in daha önce görmediği ailesini rüyasında görmesi nostaljik kaygılarla açığa çıkan bir halüsinasyon olarak düşünülebilir. Zira bu halüsinasyon hastalık olarak tanımlanan nostalji kavramının genel semptomlarına uygunluk göstermektedir.

Kөгüdey Mergen, uyandığında bunun bir rüya olduğunu anlar. Bunun bir düşün olduğunu fark ettiğinde ise nostalji acısı ortaya çıkar. Yine hastalığın semptomları arasında görülen histeri nöbetleri, destan kahramanında görülmektedir. Kögüdey Mergen, ailesini ve yurdunu rüyasında görür ve özler ve bu durum karşısında feryat eder.

“Acıyla feryad edip
Ağlayıp bağırdı
Başı kara kayalar
Baş aşağı yuvarlandı
Kayalar taşlar aşağı göçtü
Acılı feryadı
Altay titretti
Çığırıp bağırmasına
Yeryüzü titredi” (Maaday Kara, 1999, s. 122).

En sonunda ailesinin esir edildiği yere ulaşmayı başarır. Destanda bu esnada anlatıcının etkisi ile çekilen çilelerin sonunda ortaya çıkan kavuşma ve mutluluk üst noktaya çıkar. Ailesiyle karşılaşan Kögüdey Mergen, anne babasıyla selamlaşır.

“Uçurum gibi uzun ellerini
Birbirine uzatıp selamlaştılar
Narin dağ gibi burunlarını
Tutup okşadılar
Bozkır gibi avuçlarını

Açıp selamlaştılar

Alev gibi yüreğini

Bastırıp selamlaştılar” (Maaday Kara, 1999, s. 144).

Bu karşılaşma, Odysseus’ın annesiyle ölümler diyarında karşılaşması gibi değildir. Kögüdey Mergen’in ailesi sağdır ve ailesine kavuşmuştur ancak halen daha nostaljik kaygılar sona ermiş değildir. Ailesiyle tanışma ve selamlaşma aşamalarından sonra kahraman, yarım kalan işi olduğunu dile getirir. Kögüdey Mergen, bireysel bir kahraman değildir aksine toplumun idealleri için yüceltilmiş bir toplumsal kurtarıcıdır. Bu sebeple işinin daha bitmediğini, halkını ve Altay’ı kurtarması gerektiğini belirtir.

“Yurttaki halkımın

Hayatını kurtarmaya geldim, dedi.

Sayısız sürülerimizi güderiz, dedi,

Altay’ımıza geri döneriz, dedi.

Emelime ulaşırım, dedi,

Anneciğim, babacığım, sabırlı olun, dedi,

Arzuma erişeceğim, dedi,

Artık dönüşü düşünün dedi” (Maaday Kara, 1999, s. 145).

Destanda ailesini bulduktan sonra Kögüdey’in yolculuğu sona ermez. Zira onun asıl hedefi yurdu olan Altay’a tekrar ulaşabilmektir. Odiseyus’un İthake’sine talip olanlar gibi Kögüdey’in Altay’ı da tehdit altındadır. Dolayısıyla düşmanlarını yenerek Altay’ı geri almak için mücadeleye başlar. Bu yolculuk esnasında baş düşmanı olan Kara Kula Kağan’ı öldürebilmenin tek yolunun gökyüzünde yaşayan üç maral olduğunu öğrenir ve onlara doğru yola çıkar. Marallardan Kara Kula Kağan’ın ruhunu sakladığı bildircinleri alarak onları parçalar ve düşmanını öldürür. Ancak Odysseia’de görüldüğü üzere yolculuk hala bitmez.

Kөгüdey Mergen, Altay’a ulaştığında anne ve babası ölür ve onlar için yas tutar. Bir gün rüyasında Erlik’in kızı Abram Moos Kara-Taacı’yı görür ve Kara-Taacı, Erlik’in Kögüdey Mergen’i ve eşi Altın Küskü’yü yer altına çağırdığını söyler. Uyandığında Abram Moos Kara-Taacı’yı karşısında görür ve onu öldürür ardından ise Erlikle karşılaşmak üzere yer altına gider. Kögüdey Mergen tıpkı Odysseus gibi yurduna tam olarak ulaşmış sayılmaz. Melankoli içindeki Kögüdey Mergen, yer altına giderek Erlik’i arar. Yer altındaki ölümleri görür ve ölümlerin suçlarını sorar, atı Gök Boz At ise bu kişilerin suçlarını anlatır. Erlik ile karşılaştığında onu öldürür ve yer altında azap çeken kişilerden iyi huyluları kurtarır kötü huyluları orada bırakır (Maaday Kara, 1999, s. 249) ve Altay’a geri döner.

Sonuç ve Değerlendirme

Bir yere veya bir şeye duyulan aşırı hasret anlamındaki nostalji kavramı, pek çok destanda görülmektedir. Kahramanın yolculuğu bağlamında düşünüldüğünde yolculuk olgusu genellikle erginlenme, yetişme, kahraman olmanın başat koşulu olarak görülmüştür. Kahraman çözümleme modellerinde kahramanın yurdundan sürüldüğü ve daha sonra güçlü bir şekilde döndüğü belirtilir. Bu yolculuklarda kahramanın yurduna duyduğu aşırı özlem ile yolculuğunun şekillenmesi metin içinde yatmaktadır ve nostalji olgusu ile anlam kazanabilmektedir.

Çalışmada iki destandaki nostalji olgusu ele alınmıştır. Odysseus'ın nostaljisi isteyerek gittiği bir savaş sonrasında geri dönüşte yolunun uzaması ile oluşur. Maaday Kara Destanında ise kahramanın yurdundan uzakta büyüyerek hiç görmediği ailesine ve yurduna bir özlemi söz konusudur. Her iki destan da nostalji algısının ortaya çıktığı kısımlar içermektedir. Ancak bağlamsallığın önemli unsurlarından olan kültürel çevreler açısından değerlendirildiğinde destanlar arasında tip ve karakter temelinde farklılaşma olduğu görülmektedir. Homeros'un kahramanı Odysseus'de daha bireysel özellikleri ile nostaljik kaygıların ortaya çıktığı görülmektedir. Odysseus, kendisini ve yanındaki arkadaşlarını İthake'ye ulaştırmak üzere mücadele vermektedir. Yurdunu özleyen Odysseus, yolda karşısına çıkan zorluklardan bazı noktalarda yılmış ve kendisini öldürmeyi düşünmüştür. Ancak yine de hayatta kalmış ve mücadeleye devam etmiştir. Bu açıdan İthake, Odysseus'ın hem dostu hem de düşmanı olmuştur diyebiliriz. Destan içinde Odysseus, bireysel özellikleriyle öne çıkar. İdeal bir kahraman tipi olsa da kendisini öldürme fikrinin açığa çıkması ile karakter özellikli *zayıflığı* da görülür. Bu açıdan Odysseus, karakter kavramına yaklaşır. Altay sahasının kahramanı olan Kögüdey Mergen ise intihar fikrine kapılmadan mücadelesini sürdürmüştür. Nostaljik kaygılar kendisini öldürme fikrine evrilmemiştir. Maaday Kara Destanı'nın kahramanı, önüne çıkan zorluklar karşısında mücadelesine devam etmiştir. Kögüdey Mergen, hiç tanımadığı anne ve babasını ve onlara tabi olan halkını kurtarmak için ideal kahramanın özelliklerini taşıyarak tip kavramını temsil etmiştir. Dolayısıyla her iki destanda ortaya çıkan nostaljik kaygılar destan çevrelerinde kahramanları tip ve karakter özellikli olarak geliştirmiştir.

İthake'ye ulaşmak için yola çıkan Odysseus'de ve Altay'a ulaşmak için yola çıkan Kögüdey Mergen'de, bir dönem hastalık olarak değerlendirilmiş olan nostalji, açığa çıkmış ve bu hastalığın çeşitli semptomları her iki kahramanda da görülmüştür. Bu çalışmada evlerine dönebilmek için yaşanan mücadeleler ve bu mücadelelerin kahramandaki yansımaları nostalji kavramı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Destan çevrelerinde yapılacak diğer bağlamsal özellikler ile ilgili çalışmalar ile her iki kahramanın karşılaştırılması daha da genişletilebilir.

Kaynakça

- Başaran, U. (2021). Nostalji-Kültür İlişkisi ve 21. Yüzyıl Türk Halk Şiirinde Nostaljik Unsurlar Üzerine Bir Değerlendirme. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(34), 635-650.
- Boym, S. (2009). *Nostaljinin Geleceği*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Cassin, B. (2018). *Nostalji İnsan Ne Zaman Evindedir?*. İstanbul: Kolektif Kitap.
- Homeros (2008). *Odyssea*. (çev. Azra Erhat, A. Kadir). İstanbul: Can Yayınları.
- Maaday Kara (1999). *Altay Destanı Maaday Kara*. (haz. Emine Gürsoy-Naskali). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Özdemir, M. (2020). Şarkılar Seni Söyler: Gündelik Yaşamda Müzikal Nostalji. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 32, 9-31
- TDK (1998). *Türkçe Sözlük – II*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.